

PADDESTOELEN IN LEIDEN

J.P.H.M. Adema

Rijndijkstraat 63, 2313 NH Leiden

Adema, J.P.H.M. 1999. The fungi of Leiden. *Coolia* 42(1): 21-31.

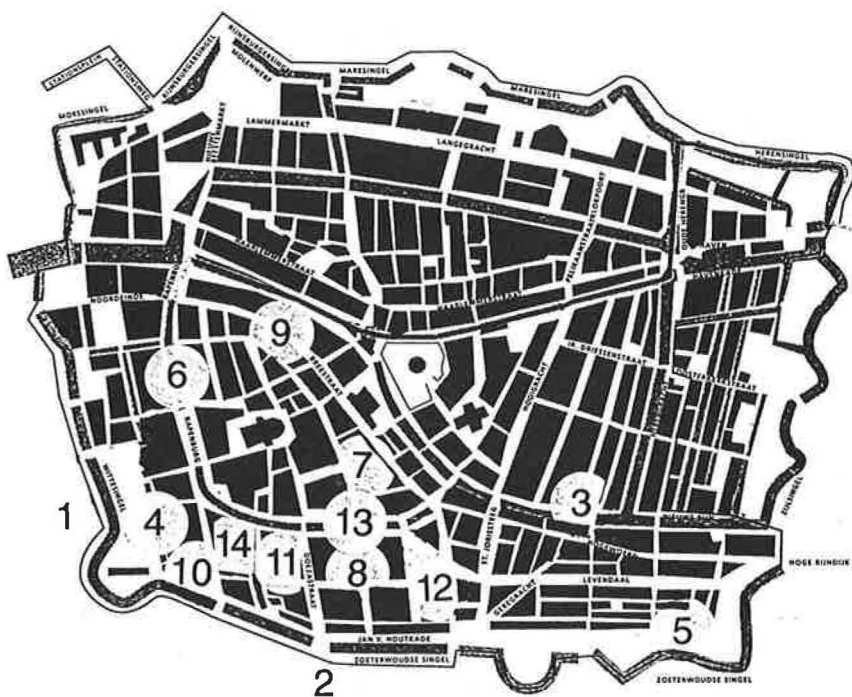
The discovery of the extremely rare *Geopora sumneriana* in the Botanic Gardens of Leiden in January 1998 gives rise to an update of a 1992 inventory of the fungi that have been found in the historical center of the town. A list is given of 193 species that could be identified with certainty. The real total will be higher as the author's knowledge of groups such as *Conocybe*, *Cortinarius*, *Entoloma*, *Galerina*, *Hebeloma*, *Inocybe*, *Panaeolus*, *Psathyrella* and *Tricholoma* is insufficient to determine all species found. Some species are discussed in detail, either because they are (very) rare or grow on strange substrates or in interesting localities.

In 1992 verscheen het speciale vliegenschwamnummer van *Natura*, het tijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging. In dit nummer is een opsomming gegeven van de 148 verschillende soorten paddestoelen die ik tot dan toe in de binnenstad van Leiden gevonden had (Adema, 1992). In de bespreking van dit themanummer in *Coolia* werd deze lijst "opmerkelijk" genoemd (Van der Aa, 1993). Sinds 1992 zijn er weer vele soorten aan toegevoegd en is het eindresultaat nog opmerkelijker! De vondst van de uiterst zeldzame Cedergrondbekerzwam (*Geopora sumneriana*) in de Leidse Hortus Botanicus op 29 januari 1998 is voor mij aanleiding om de aangevulde lijst in *Coolia* te publiceren.

De stad

Leiden is een oude vestingstad. De stad was nooit echt ommuurd maar er was wel een grachtengordel met aarden stadswallen. Deze laatste zijn in de loop van de 18^e eeuw geslecht en op een enkele waltoren op de Jan van Houtkade na is er nu weinig van terug te vinden. Aan de zuid- en oostkant van de singels legde men plantsoenen, kerkhoven en tuinen aan. Heel bekend zijn de Hortus Botanicus aan de zuidkant en Het Plantsoen aan de zuidoostkant van de singelgordel; dit is eigenlijk het enige grote en mooie stadspark. Aan de noord- en noordoostzijde vestigde men zware industrie. De industrie is thans vrijwel geheel verdwenen; slechts het energiebedrijf en de buiten werking zijnde meelfabriek bevinden zich nog aan de singels. Zodra er bij het verdwijnen van de industrie grondgebied vrijkwam, werd dit ook ingericht als park; deze parken zijn echter nog erg jong en weinig interessant, reden waarom ik ze (vermoedelijk ten onrechte) zelden bezoek om er naar planten, paddestoelen en vogels te kijken.

Volgens de indeling van Nederland in floradistricten ligt Leiden in een uitloper van het Fluviatiel district (de Oude Rijn), omringd door het Laagveendistrict (Van der Meyden, 1996). De invloed van de Rijn is duidelijk, gezien de vele kleibossoorten en andere liefhebbers van kleibodems als *Agaricus vaporarius* (Gordelchampignon), *Boletus luridus* (Netstelige heksenboleet), *Clitopilus prunulus* (Grote molenaar), *Russula delica* (Witte russula) en *Russula maculata* (Gevlekte russula).

Figuur 1. Overzichtskaart van Leiden: Lokaties vindplaatsen in het gebied binnen de singels. 1 Witte Singel, 2 Zoeterwoudse Singel, 3 Nieuwe Rijn, 4 Hortus Botanicus, 5 Plantsoen, 6. Rapenburg, 7 Ketelboeresteeg, 8 Raamsteeg, 9 Breestraat, 10 5e Binnenvestgracht, 11 Doezastraat, 12 Garenmarkt, 13 Van der Werfpark, 14 Kaiserstraat.

De grenzen

In deze samenvatting van mijn jarenlange speurtochten naar Leidse paddestoelen beperk ik mij tot het gebied dat begrensd wordt door de singels, met inbegrip van de walkant aan de buitenzijde (Figuur 1). Als ik alle soorten die ik in de hele gemeente Leiden heb gevonden er bij zou betrekken dan zou onderstaande lijst minstens twee keer zo lang worden. Dit is overigens niet de reden van deze beperking, het leek me leuk om slechts die paddestoelen te vermelden die in de binnenstad zijn gevonden. Al met al is dit een respectabele lijst, om precies te zijn heb ik 193 soorten met zekerheid op naam kunnen brengen. Opvallend is dat er een groot aantal zeldzame tot zeer zeldzame soorten bij zijn. De opsomming is natuurlijk niet compleet, mijn kennis van Breeksteeltjes (*Conocybe*), Gordijnzwammen (*Cortinarius*), Satijnzwammen (*Entoloma*), Mosklokjes (*Galerina*), Vaalhoeden (*Hebeloma*), Vezelkoppen (*Inocybe*), Vlekplaten (*Panaeolus*), Franjehoeden (*Psathyrella*) en Ridderzwammen (*Tricholoma*) is ontoereikend om alle vertegenwoordigers hiervan op naam te brengen.

H. Kleijn heeft in 1948 een boekje geschreven over paddestoelen in Amsterdam. Van de 32 soorten die hij vermeldt zijn er 29 door mij in Leiden gevonden. Waarschijnlijk verschilt de mycoflora van de verschillende binnensteden niet al te sterk. Misschien is het een goed idee om eens in andere plaatsen rond te kijken. Eén van de soorten die hij noemt maar die door mij in de binnenstad nooit is waargenomen is de Iepenzwam, *Hypsizygus ulmarius*. De kans deze te vinden wordt ook steeds kleiner, daar er vrijwel geen iepen meer in de binnenstad staan, vanwege de iepziekte. Het verschijnen van twee andere door Kleijn genoemde soorten, de Grote en Kleine stinkzwam, *Phallus impudicus* en *Mutinus caninus* is vermoedelijk alleen nog een kwestie van tijd. In ieder geval reken ik in de toekomst wel op de Roze stinkzwam, *Mutinus ravenelii*, daar er in de Hortus en de parken steeds meer gebruik gemaakt wordt van houtsnippers, en de soort in Leidse buitenwijken reeds is aangetroffen (Adema, 1995).

Een probleem bij het inventariseren van paddestoelen langs de singels is het vinden van het juiste tijdstip, daar de gemeente bijzonder frequent het gras laat maaien. Wat de diepere achtergrond van het strenge maairegime is, weet ik niet. Plantsoenendienst is een sluitpost op de begroting van de gemeente, maar hieraan is dat niet te merken. Overigens vinden de medewerkers van de plantsoenendienst het maaien ook geen pretje, daar de hondenpoep hen daarbij letterlijk om de oren vliegt. Op maandag 27 april 1998 wilde ik met een medewerker van de Hortus de Voorjaarspronkridder, *Calocybe gambosa*, en andere voorjaarspaddestoelen fotograferen langs de Witte Singel, helaas was de maaier van de gemeente ons nog geen minuut voor, terwijl het door het koude natte voorjaar het helemaal niet nodig was om te maaien; maar in de agenda staat maaien, dus maait men...

De grote hoeveelheid ganzen die in de stad zijn komen leven, vormen een andere bedreiging voor het paddestoelenbestand. Ze zijn ooit door iemand losgelaten en vermeerderen zich ongebreideld. Ze grazen de walkanten kaal en trappen met hun grote gummi-voeten de grond helemaal plat. De gemeente heeft ooit geprobeerd om ze weg te vangen, maar toen kwamen de binnenstadbewoners in opstand; de ganzen zijn de Leidse 'Heilige Koeien'. Enkele stukken walkant zijn echter te steil voor de ganzen en die zijn nog steeds rijk aan paddestoelen. Gelukkig is dat ook het geval met het lindelaantje aan het begin van de Zoeterwoudse Singel, waar de bijzondere kleibossoorten staan.

Te groot voor de R4

Mijn eerste kennismaking met paddestoelen in de binnenstad was al meteen bijzonder spectaculair. In 1976 vond ik als student met veel moeite en na het uitloven van een fikse beloning een nieuwe kamer in de stad en wel aan de Nieuwe Rijn direct achter de Burcht, de op een opgeworpen verhoging gelegen ringmuur uit de 12^e en 13^e eeuw. Die kamer was in een gigantisch groot grachtenpand met een achterhuis dat aan vier studenten verhuurd werd. Wij konden met zijn vieren beschikken over een (zeker voor stadsbegrippen) heel grote tuin die aan de Burcht grensde. In die tuin stond een dode Treur-es (*Fraxinus excelsior*), een slachtoffer van verkeerd snoeien in de verkeerde tijd van het jaar door winkelpersoneel dat vond dat de boom te veel zon wegnam. Rondom de voet van deze boom groeide het vruchtlichaam van een grote houtzwam, de Essenzwam (*Perenniporia fraxinea*). Op een gegeven moment waaide de boom om en heb ik het vruchtlichaam

verwijderd. Vervolgens is het in vijf fragmenten gezaagd en naar het Rijksherbarium gebracht. Dit klinkt eenvoudiger dan het was. Het vruchtlichaam had een breedte van meer dan 40 cm en vormde (althans in mijn verbeelding) een cirkel van meer dan twee meter. In ieder geval kon de achterklep van de Renault 4 waarmee een collega van mij en ik het gevaarte naar het Rijksherbarium gebracht hebben niet meer dicht, zelfs niet nadat we de achterbank hadden verwijderd. Ook wogen de natte stukken paddestoel zwaar als lood, ik overdrijf niet als ik vertel dat we ze ternauwernood konden tillen. Zelfs na het drogen zijn ze bijzonder zwaar. Een deel van dit vruchtlichaam kan men nog altijd bewonderen: het is tentoongesteld in het nieuwe natuurhistorisch museum 'Naturalis' te Leiden. Vermoedelijk is dit het allergrootste vruchtlichaam van een schimmel ooit in Nederland verzameld en dat midden in het centrum van Leiden.

Hoewel overal in de binnenstad, zelfs in de kleinste stegen, paddestoelen gevonden worden, zijn de Hortus Botanicus, de taluds van de singels en Het Plantsoen het soortenrijkst. Helaas kan ik natuurlijk niet in de achtertuinten kijken. Soms krijg ik wel tips van geïnteresseerde liefhebbers die mijn passie voor de stadsnatuur kennen, zoals over de Gesteelde lakzwam, *Ganoderma lucidum*, die in een achtertuin aan het Rapenburg groeit.

Van Straatchampignon tot Sponzige kaaszwam

Het is onmogelijk alle 193 soorten te becommentariëren; enkele bijzonderheden, hetzij wat betreft soort hetzij wat betreft vindplaats, worden hieronder toegelicht. De volledige soortenlijst is opgenomen in Tabel 1.

Dat de Straatchampignon, *Agaricus bitorquis*, op veel plaatsen in de stad te vinden is, zal niemand verbazen. Hij staat in de hele binnenstad, zelfs in de kleinste stegen als de Ketelboetersteeg, een zeer druk belopen doorgang naar het winkelgebied. De vondst van de Gordelchampion, *Agaricus vaporarius*, was echter spectaculairder, hoewel deze soort de laatste jaren explosief toegenomen is (Nauta, 1998). Volgens Marijke Nauta komt de soort voor op verstoorde, voedselrijke grond. In Leiden groeit hij onder een bankje in een park waar veel junks en alcoholisten zitten. De twee andere vindplaatsen die ik van deze soort ken, in Zwolle en Heerlen, betreffen hetzelfde biotoop.

De Knollose boschampignon, *Agaricus langei*, staat langs het eerder genoemde lindelaantje, rijk aan kleibossoorten, aan het begin van de Zoeterwoudse singel. De sterke roodverkleuring en de sporen met een grootte van $9 \times 5 \mu\text{m}$ gaven de doorslag bij de determinatie, maar ik heb er lang over getwijfeld. Het was een soort die ik nu niet direct in de stad verwachtte, maar ja, dat gold voor meerdere.

De Fluweelleemhoed, *Agrocybe putaminum*, groeit al enkele jaren in de Hortus op de houtsnipperpaden. Door het ontbreken van een ring kon ik hem maar niet determineren, zodat ik er mee naar Machiel Noordeloos gegaan ben. Deze zei enthousiast: "Zeker op houtsnippers, daarop wordt hij algemener, ik ben in eerste instantie ook op het ontbreken van een ring vastgelopen".

De Panteramaniet, *Amanita pantherina*, komt al jaren voor op de Zoeterwoudse singel. Hij vormt hier ectomycorrhiza met Linde (*Tilia*), die niet als de voornaamste partnerboom vermeld staat in het 'Overzicht' (Arnolds & al., 1995).

Het Echte moederkoren, *Claviceps purpurea*, stond tot twee jaar geleden op een

Gordelchampignon (*Agaricus vaporarius*), Van der Werfpark, Leiden. September 1989.
Foto: Hans Adema.

Rondsporige helminktzwam (*Coprinus kimurae*) tussen piepschuim op een kokosmat, binnenplaats
Natuurhistorisch Museum, Raamsteeg, Leiden. Mei 1990. Foto: Hans Adema.

Cedergrondbekerzwam (*Geopora sumneriana*) onder Libanonceder in de Hortus Botanicus, Leiden. Februari 1998. Foto: Hans Adema.

Zijdeachtige beurszwam (*Volvariella bombycina*) op Canadese suikeresdoorn langs de Kaiserstraat, Leiden. Augustus 1985. Foto: Hans Adema.

Zwenkgrassoort, *Festuca* sp. in de systeemtuin van de Hortus Botanicus. Het betrof een bewuste introductie door een bezoeker vanuit de Cultuurtuin van de T.U. Delft. Na de herinrichting van de systeemtuin is het verdwenen. De betrokken bezoeker, een gepensioneerde biochemicus, heb ik al twee jaar niet meer in de Hortus gezien, zodat een herintroductie door hem wel niet meer plaats zal vinden.

Over de vondst van de Rondsporige halminktzwam, *Coprinus kimurae*, heb ik reeds eerder bericht in Coolia (Adema, 1996). Hij groeide in mei 1990 op een oude kokosmat op de binnenplaats van het Natuurhistorisch Museum aan de Raamsteeg.

Het Bleek nestzwammetje, *Cyathus olla*, is geen opzienbarende vondst. Wel bijzonder is de vindplaats: houtsnippers in een plantenbak in de Breestraat, één van de drukste winkelstraten van de stad. De plantenbakken vormen hier aan het eind van de straat een bussluis, midden op de rijbaan.

In de Hortus Botanicus zijn de bomen door een professioneel bomenonderhoudsbedrijf aan een onderzoek onderworpen. Hierbij bleek dat enkele exemplaren dusdanig aangetast waren door houtzwammen dat ze direct gevaar voor de tuin, de omliggende huizen en de bezoekers opleveren. Een van deze bomen is een Eik aan de 5e Binnenvestgracht, deze is aangetast door de Biefstukzwam, *Fistulina hepatica*. De zwam zit verborgen aan de achterzijde van de boom en is door een haagbeukenhaag vrijwel niet te zien, zodat hij al jaren aan mijn oog ontsnapt is.

De Cedergrondbekerzwam, *Geopora sumneriana*, die de aanleiding vormde van dit artikel, verscheen half januari 1998. Het is een saprotrofe soort op strooisel van ceders en soms Taxus (Arnolds & al., 1995). Op 29 januari 1998 werd ik door een bezoeker van de Hortus op het voorkomen ervan attent gemaakt. Hij groeide onder de in 1990 geplante Libanonceder op het voorplein, zowel in het verhoogde perkje rondom de stam als in de spleten tussen de stenen van het voorplein zelf. Dankzij het relatief zachte en erg natte voorjaar zijn er tot 20 april honderden vruchtlichamen te bewonderen geweest. Ongetwijfeld is dit de meest gefotografeerde paddestoel uit Leiden, in ieder geval heb ik binnen de NMV, het IVN en de KNNV de vondst luid rondgebazuind. Waarschijnlijk is het de vijfde gerapporteerde vondst in Nederland. In het 'Overzicht' (Arnolds & al., 1995) worden als andere vindplaatsen Wassenaar, 's-Graveland, Maasland en Eindhoven genoemd. (Nog een nieuwe vondst uit voorjaar 1998 is op pagina 39-40 van deze Coolia beschreven -red.) Het is een tot 5 cm grote bekerzwam die net als het Zandputje, *Geopora arenicola*, uit de grond te voorschijn komt. De buitenzijde is fraai fluwelig donkerbruin, de binnenzijde vuilwit. Bij de groei splijt hij vaak stervormig open, hetgeen veel bezoekers van de tuin deed opmerken dat er aardsterren groeiden...

Tijdens mijn dagelijkse bezoeken aan de Hortus werd ik op 30 oktober jl. aangeschoten door één van de tuinlieden die me vertelde dat er bij één van de eerder genoemde eiken langs de gracht kleine witte paddestoeltjes groeiden. Op zoek hiernaar viel mijn oog op bruine bolletjes, tussen de trechtertjes van een niet verder gedetermineerde *Clitocybe*. Bij doorsnijden bleken ze zwart gemarmerd te zijn. Bij nader onderzoek thuis bleek dat mijn eerste gedachte juist was: het was de Welriekende inkttruffel, *Melanogaster broomeianus*. Op grond van de grootte en de vorm van de sporen (ovaal, dikwandig, met een duidelijke hyaliene sterigma-rest, 6-9 x 3,5-4 µm) was determinatie met de Vries (1971) heel eenvoudig.

Tabel 1. Lijst van in de Leidse binnenstad waargenomen soorten.

H = Hortus, S = Talud van de singels, P = Het Plantsoen, B = overige binnenstad.

<i>Agaricus arvensis</i> , Grootsporige anijschampignon (S,P)	<i>Coprinus plicatilis</i> s.l., Plooirokje (B)
<i>Agaricus augustus</i> , Reuzenchampignon (H,S)	<i>Creopus gelatinosus</i> , Weke kussentjeszwam (H)
<i>Agaricus bisporus</i> , Gekweekte champignon (wilde vorm) (B,S)	<i>Cyathus olla</i> , Bleek nestzwammetje (B)
<i>Agaricus bitorquis</i> , Straatchampignon (B)	<i>Cylindrobasidium evolvens</i> , Donzige korstzwam (S)
<i>Agaricus campester</i> , Weidechampignon (S,B)	<i>Dacrymyces stillatus</i> , Oranje druppelzwam (B,H,S)
<i>Agaricus langei</i> , Knolloze boschampignon (S)	<i>Daedaleopsis confragosa</i> , Roodporiehoutzwam (H)
<i>Agaricus nivescens</i> , Sneeuwwitte anijschampignon (S,B)	<i>Diatrype disciformis</i> , Hoekig schorsschijfje (H,S)
<i>Agaricus vaporarius</i> , Gordelchampignon (B)	<i>Encoelia furfuracea</i> , Hazelaarschijfzwam (H)
<i>Agaricus xanthoderma</i> , Karbolchampignon (H)	<i>Entoloma clypeatum</i> , Harde voorjaarssatijnzwam (B)
<i>Agrocybe dura</i> , Barstende leemhoed (B)	<i>Exidia thuretiana</i> , Stijfselzwam (H,S)
<i>Agrocybe praecox</i> , Vroege leemhoed (B)	<i>Fistulina hepatica</i> , Biefstukzwam (H)
<i>Agrocybe putaminum</i> , Fluweelleemhoed (H)	<i>Flammulina fennae</i> , Zomerfluweelpootje (H)
<i>Aleuria aurantia</i> , Grote oranje bekerzwam (B,H)	<i>Flammulina velutipes</i> , Gewoon fluweelpootje (B,S,H,P)
<i>Amanita pantherina</i> , Panteramaniet (S)	<i>Galerina hypnorum</i> , Geelbruin mosklokje (H,S)
<i>Amanita phalloides</i> , Groene knolamaniet (H)	<i>Ganoderma australe</i> , Dikrandtonderzwam (B,H,P,S)
<i>Amanita rubescens</i> , Parelamaniet (S)	<i>Ganoderma lipsiense</i> , Platte tonderzwam (P,B)
<i>Armillaria lutea</i> , Knolhoningzwam (H)	<i>Ganoderma lucidum</i> , Gesteelde lakzwam (B)
<i>Armillaria mellea</i> s.l., Honingzwam (H,B,S)	<i>Ganoderma resinaceum</i> , Harslakzwam (B)
<i>Ascocoryne sarcoides</i> , Paarse knoopzwam (H)	<i>Geopora sumneriana</i> , Cedergrondbekerzwam (H)
<i>Basidioradulum radula</i> , Foptandzwam (H)	<i>Geastrum triplex</i> , Gekraagde aardster (H)
<i>Bjerkandera adusta</i> , Grijs buisjeszwam (H,S,B)	<i>Gloeophyllum sepiarium</i> , Geelbruine plaatjeshoutzwam (S)
<i>Bjerkandera fumosa</i> , Rookzwam (H,S)	<i>Hebeloma crustuliniforme</i> , Radijsvaalhoed (S)
<i>Bolbitis vitellinus</i> , Dooiergele mestzwam (H)	<i>Hebeloma mesophaeum</i> , Tweekleurige vaalhoed (S)
<i>Boletus chrysenteron</i> , Roodsteelfluweelboleet (S,H)	<i>Hebeloma saccharioides</i> , Oranjebloesemzwam (S)
<i>Boletus erythropus</i> , Gewone heksenboleet (S)	<i>Hebeloma sinapizans</i> , Grote vaalhoed (S)
<i>Boletus luridus</i> , Netstelige heksenboleet (S)	<i>Helvella crispa</i> , Witte kluifzwam (H)
<i>Boletus rubellus</i> , Rode boleet (H)	<i>Hirneola auricula-judae</i> , Echt judasoor (B,H)
<i>Boletus subtomentosus</i> , Fluweelboleet (H)	<i>Humaria hemisphaerica</i> , Kleine bruine bekerzwam (H)
<i>Bovista plumbea</i> , Loodgrijze bovist (B)	<i>Hymenoscyphus fructigenus</i> , Eikeldopzwam (H)
<i>Calocera cornea</i> , Geel hoorntje (H,B)	<i>Hypomyces chrysospermus</i> , Goudgele zwameter (H)
<i>Calocybe carnea</i> , Roze pronkridderzwam (H)	<i>Hypoxylon ferrugineum</i> , Roestbruine kogelzwam (H)
<i>Calocybe gambosa</i> , Voorjaarspronkridder (S)	<i>Inocybe geophylla</i> , Satijnvezelkop (S, H)
<i>Calycina herbarum</i> , Gewoon poederkelkje (H)	<i>Inocybe geophylla</i> var. lilacina, Lila satijnvezelkop (S)
<i>Chondrostereum purpureum</i> , Paarse korstzwam (B)	<i>Inocybe adaequata</i> , Wijnrode vezelkop (S, H)
<i>Clavaria fragilis</i> , Wormvormige knotszwam (H)	<i>Inonotus hispidus</i> , Ruige weerschijnzwam (H)
<i>Claviceps purpurea</i> , Echt moederkoren (H)	<i>Laccaria bicolor</i> , Tweekleurige fopzwam (H)
<i>Clitocybe metachroa</i> , Tweekleurige trechterzwam (B)	<i>Laccaria laccata</i> s. str., Gewone fopzwam (H)
<i>Clitocybe nebularis</i> , Nevelzwam (S,B)	<i>Laccaria laccata</i> s.l., Fopzwam (H)
<i>Clitocybe rivulosa</i> , Giftige weidetrechterzwam (B,H)	<i>Laccaria proxima</i> , Schubbige fopzwam (H)
<i>Clitopilus prunulus</i> , Grote molenaar (S)	<i>Lacrymaria lacrymabunda</i> , Tranende franjehoed (H,S)
<i>Coniophora puteana</i> , Dikke kelderzwam (H)	<i>Lactarius necator</i> , Zwartgroene melkzwam (H)
<i>Conocybe tenera</i> , Kaneelkleurig breeksteeltje (P,S,H)	<i>Lactarius pubescens</i> , Donzige melkzwam (H,S)
<i>Coprinus atramentarius</i> , Kale inktzwam (B,P,S,H)	<i>Lactarius torminosus</i> , Baardige melkzwam (H)
<i>Coprinus comatus</i> , Geschubde inktzwam (B,S,H)	<i>Laetiporus sulphureus</i> , Zwavelzwam (B,P,S)
<i>Coprinus disseminatus</i> , Zwerminktzwam (P,S,H,B)	<i>Langermannia gigantea</i> , Reuzenbovist (B)
<i>Coprinus domesticus</i> s.l., Grote viltinktzwam (H)	<i>Lentinus adhaerens</i> , Harsige taaiplaat (H)
<i>Coprinus kinuriae</i> , Rondsporige halminktzwam (B)	<i>Lentinus lepideus</i> , Schubbige taaiplaat, Dwarsliggerzwam (B,H)
<i>Coprinus lagopus</i> , Hazenpootje (B,H)	<i>Lenzites betulinus</i> , Fopelfenbankje (H)
<i>Coprinus micaceus</i> , Gewone glimmerinktzwam (S)	

- Lepiota aspera*, Spitsschubbe parasolzwam (B,H)
Lepiota cristata, Stinkparasolzwam (P,H,S)
Lepiota oreadiformis, Gladde wolsteelparasolzwam (S)
Lepista panaeolus, Vale schijnridderzwam (P)
Lepista nuda, Paarse schijnridderzwam (B,S)
Lepista saeva, Paarssteelschijnridderzwam (B,S)
Lepista sordida, Vaalpaarse schijnridderzwam (B,S)
Leucocoprinus birnbaumii, Goudgele plooiparasol (H, kassen)
Leucocoprinus brebissonii, Spikkelplooiparasol (B)
Lycoperdon molle, Zachtstekelige stuifzwam (B)
Lyophyllum connatum, Witte bundelridderzwam (S)
Lyophyllum decastes, Bruine bundelridderzwam (B,H,S)
Macrolepiota rachodes, Knolparasolzwam (B,S)
Marasmius androsaceus, Paardenhaartaailing (H)
Marasmius oreades, Weidekringzwam (S,H)
Marasmius rotula, Wieltje (H,P)
Melanogaster broomeianus, Welriekende inkttruffel (H)
Melanoleuca brevipes, Kortstelige veldridderzwam (S)
Melanoleuca polioleuca, Zwartwitte veldridderzwam (H)
Melanoleuca rasilis, Tengere veldridderzwam (H)
Melanophyllum haematosperrum, Verkleurzwammetje (H)
Melastiza chateri, Gewoon korthaarschijfje (H)
Meripilus giganteus, Reuzenzwam (H,S)
Morchella esculenta, Gewone morielje (H)
Morchella semilibera, Kapjesmorielje (H)
Mycena adscendens, Suikermycena (H)
Mycena alcalina s.l., 'Chloormycena' (H,B)
Mycena epipterygia, Graskleefsteelmycena (P)
Mycena galericulata, Helmmycena (B,H,S,P)
Mycena arcangeliana, Bundelmycena (H)
Mycena polygramma, Streepsteelmycena (P)
Mycena vitilis, Papilmycena (H)
Nectria cinnabarina, Gewoon meniezwammetje (H,B,S, P)
Omphalina marchantiae, Levermostrechttertje (H)
Panaeolus foenisecii, Gazonvlekplaat (B,H,S,P)
Paxillus involutus, Gewone krulzoom (H,B)
Paxillus panuoides, Ongesteelde krulzoom (B)
Peniophora quercina, Paarse eikenschorszwam (H)
Peniophora rufomarginata, Lindeschorszwam (S)
Perenniporia fraxinea, Essenzwam (B,S)
Peziza badia, Bruine bekerzwam (H,S)
Peziza cerea, Wasgele bekerzwam (B)
Peziza repanda, Bleekbruine bekerzwam (H)
Peziza vesiculosa, Vroege bekerzwam (B,H)
Phellinus tuberculosus, Boomgaardvuurzwam (H)
Phlebia radiata, Oranje aderzwam (H,S)
Pholiota aurivella, Goudvliesbundelzwam (B)
Pholiota squarrosa, Schubbe bundelzwam (H,P)
Physisporinus sanguinolentus, Bloedende buisjeszwam (H)
Pleurotus dryinus, Schubbe oesterzwam (B,S,H)
Pleurotus ostreatus, Gewone oesterzwam (S,B)
Pluteus cervinus, Gewone hertenzwam (B,H)
Polyporus badius, Peksteel (B)
Polyporus brumalis, Winterhoutzwam (H)
Polyporus squamosus, Zadelzwam (B,S)
Psathyrella candolleana, Bleke franjehoed (H)
Psathyrella multipedata, Bundelfranjehoed (P)
Psathyrella piluliformis, Witsteelfranjehoed (S,H)
Psathyrella spadicea, Dadelfranjehoed (S)
Psathyrella typhae, Lisdoddefranjehoed (H)
Psilocybe aurantiaca, Oranjerode strofaria (H)
Psilocybe fascicularis, Gewone zwavelkop (H,P,S,B)
Rhytisma acerinum, Inktvlekkenziekte van de Esdoorn (B)
Russula delicata, Witte russula (S)
Russula exalbicans, Verblekende russula (S)
Russula maculata, Gevlekte russula (S)
Russula nigricans, Grofplaatrussula (S)
Russula parazurea, Berijpte russula (S)
Russula pectinatoides, Onsmakelijke kamrussula (H,S)
Schizophyllum commune, Waaiertje (H)
Scleroderma areolatum, Kleine aardappelbovist (H)
Scleroderma bovista, Kale aardappelbovist (B)
Scleroderma citrinum, Gele aardappelbovist (S)
Scleroderma verrucosum, Wortelende aardappelbovist (H,S,B)
Scutellinia scutellata, Gewone wimperzwam (H)
Sepedonium (Apiocrea) chrysosperma, Goudschimmel (H)
Serpula lacrymans, Echte huiszwam (H,B)
Spongipellus spumeus, Sponzige kaaszwam (B)
Stereum hirsutum, Gele korstzwam (H,B)
Strobilurus tenacellus, Bittere dennenkegelzwam (H)
Tarsetia catinus, Gekarteld leemkelkje (H)
Thelephora terrestris, Gewone franjezwam (B)
Trametes gibbosa, Witte bultzwam (B)
Trametes versicolor, Gewoon elfenbankje (H,B,P,S)
Tricholoma album, Witte ridderzwam (S)
Tricholoma argyraceum, Zilveren ridderzwam (H,S)
Tricholomopsis rutilans, Koningsmantel (B)
Tubaria furfuracea, Gewoon donsvoetje (H)
Ustulina deusta, Korsthoutskoolzwam (H)
Vascellum pratense, Afgeplatte stuifzwam (B)
Volvariella bombycina, Zijdeachtige beurszwam (B,H)
Volvariella gloiocephala, Gewone beurszwam (B)
Volvariella pusilla, Kleine beurszwam (B)
Vuilleminia comedens, Schorsbreker (H,S)
Xylaria carpophila, Beukendopgeweizwam (B,H)
Xylaria hypoxylon, Geweizwam (B,S,P,H)
Xylaria polymorpha, Houtknotszwam (H)

De Reuzenzwam, *Meripilus giganteus*, heeft in de jaren '80 en '90 twee monumentale rode beuken in de Hortus gedood. Langs de Witte Singel wordt deze soort al jaren merkwaardig genoeg regelmatig op paardenkastanjes aangetroffen. De kastanjes worden hier overigens door diverse andere houtparasieten belaagd: Zadelzwam, *Polyporus squamosus*, Essenzwam, *Perenniporia fraxinea* en Dikrandtonderzwam, *Ganoderma australe*. De gemeente verwijdt regelmatig aangetaste bomen en plaatst dan op de vrijgekomen plekken kastanjes terug! Toegegeven, het is een fraai gezicht, zo'n aaneengesloten rij paardenkastanjes, zeker als ze in bloei staan, maar het is niet verstandig om dezelfde boomsoort terug te plaatsen tussen bomen die bijna allemaal wel door een of andere parasiet zijn aangetast.

Door de onlangs aangelegde varentuin in de Hortus Botanicus stroomt een kunstmatig beekje. De oevers hiervan zijn gemaakt van blokken turf. Op dit turf is massaal het Paraplutjesmos, *Marchantia polymorpha*, opgekomen. In mei 1997 stonden hier opeens grote hoeveelheden Levermostrechtertjes, *Omphalina marchantiae*. De determinatie ervan is bevestigd door Marijke Nauta en materiaal is opgenomen in de collectie van het Rijksherbarium.

Een jaar of twintig geleden liet een jaargenoot van mij een paddestoel zien die hij bij een verbouwing onder zijn doucheceel gevonden had. Hij maakte zich zorgen of het de Huiszwam betrof. Ik kon er op dat moment niets van maken en dacht helemaal niet aan de soort die het later bleek te zijn, aangezien het een vondst binnenshuis betrof. Kees Bas determineerde de vondst als de Ongesteelde krulzoom, *Paxillus panuoides*. Hoewel ik mijn jaargenoot gerust kon stellen dat het geen huiszwam was, moest hij wel een groot deel van de houten vloer vervangen.

De meldingen van de Wasgele bekerzwam, *Peziza cerea*, (als Muurbekerzwam) in Coolia (ten Cate, 1994; Keizer, 1995) deden mij denken aan een opmerkelijk voorval, nu een jaar of 15 geleden. In de Doezastraat was in een groot pand een apotheek gevestigd. De kamers van dit pand zijn meer dan drie meter hoog, iets dat niet ongebruikelijk is in oude Leidse huizen. Omdat het pand te groot was, besloot de apotheek te verhuizen naar een kleiner en moderner gebouw. Bij de verhuizing werd het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie (thans Naturalis geheten) gealarmeerd: op één van de zolderkamers zouden vleermuizen overwinteren. Nieuwsgierig geworden togen de conservator van de zoogdieren (Ch. Smeenk) en ik erop uit om de dieren te determineren. Inderdaad: helemaal tegen het plafond zat een bruin vleermuisachtig geval. We hadden aan de telefoon al gezegd dat het wel de Dwergvleermuis, *Pipistrellus pipistrellus*, zou zijn. Op een ladder geklommen zagen we dat het geen slapende vleermuis was, maar aan elkaar vastzittende vruchtlichamen van ingedroogde *Peziza*'s, die bij nader onderzoek *P. cerea* (Wasgele bekerzwam) bleken te zijn. Door de hoogte van de kamer was de gelijkenis met een vleermuis inderdaad erg bedrieglijk. Enkele jaren later stonden er ook Wasgele bekerzwammen op een lekkend plafond van het gebouw Garenmarkt van het Natuurhistorisch museum zelf!

De Boomgaardvuurzwam, *Phellinus tuberculosus*, ontdekte ik in het najaar van 1997 op een kuipplant in de Hortus. Toen ik het vruchtlichaam zag, was ik er direct van overtuigd dat het deze soort moest zijn, maar ik kende die alleen van vruchtbomen. De gastheer was een Von Sieboldplant uit Japan, *Raphiolepis umbellata*. Pas toen ik de paddestoel determineerde kwam ik erachter dat *Raphiolepis* tot de Rosaceae behoort. Deze kan dus in de lijst van gastheren van de Boomgaardvuurzwam worden bijgeschreven.

Ooit was ik op de Vliet Kale aardappelbovisten, *Scleroderma bovista*, aan het fotograferen. Ik lag plat op mijn buik achter mijn statief, toen er een voorbijganger verbaasd achter me bleef stilstaan. Opeens vroeg hij: "Neem me niet kwalijk dat ik u stoor, maar waar maakt u in hemelsnaam foto's van?" Ik maakte hem attent op de voor de stad bijzondere paddestoelen, waarop zijn reactie was: "Ik loop hier al tien jaar dagelijks twee keer langs, maar ik heb nog nooit iets dergelijks hier gezien!" Helaas is de groeciplaats dankzij renovatie van de walkant eind vorig jaar vernietigd.

De Echte huiszwam, *Serpula lacrymans*, werd in 1987 door een medewerker van de Hortus aangetroffen op de muur van de Oranjerie aldaar. Ik heb hem de raad gegeven om direct de Rijksgebouwendienst te bellen, nadat we er foto's van hadden gemaakt. Er groeiden ongeveer tien grote vruchtlichamen. De Oranjerie moest grondig gerenoveerd worden, waarbij een groot deel van de achter- en de zijmuur is vervangen! Het zal niet goedkoop geweest zijn, maar de zwammen boden wel een spectaculair aanzicht.

De Sponzige kaaszwam, *Spongipellus spumeus*, groeide in september 1989 in het Van der Werfpark in de kruin van een inmiddels omgewaaide en dus verwijderde Rode kastanje (*Aesculus pavia*). Nadat ik er met een telelens foto's van gemaakt had, heb ik Walter Jülich erbij gehaald. Op afstand kon ik de paddestoel niet determineren, Jülich ook niet. Besloten werd om bij het naast het park gelegen Natuurhistorisch Museum een grote schuifladder te halen en het vruchtlichaam te verzamelen. Zo gezegd, zo gedaan. Het was heel druk in het park, want het was een warme zonnige nazomerdag. Tot onze stomme verbazing heeft er niemand aandacht aan onze actie geschenken. Overigens groeide er op hetzelfde moment op deze kastanje de Geschubde oesterzwam, *Pleurotus dryinus*, en de Goudvliesbundelzwam, *Pholiota aurivella*. Dankzij het vernietigende werk van deze drie parasitaire paddestoelen heeft de boom enkele jaren later tijdens een zware voorjaarsstorm het loodje gelegd.

Tot zover de paddestoelen in de binnenstad. Van de meeste bijzondere vondsten heb ik materiaal naar het Rijksherbarium gebracht. Vermoedelijk zijn er als u dit leest weer nieuwe soorten bij gekomen. Ik heb Marijke Nauta beloofd om in ieder geval vanaf 1992 lijsten in te vullen met de juiste vindplaats en datum.

Met dank aan mijn broer Frits, Marijke Nauta en Leo Jalink voor het kritisch nalezen van het manuscript.

Literatuur

- Aa, H.A. van der. 1993. Uit de tijdschriften. Coolia 36: 33-36.
Adema, H. 1992. Paddestoelen in Leiden. Natura 89: 195-199.
Adema, H. 1995. Een sterk stinkzwamstaaltje. Coolia 38: 194-195.
Adema, H. 1996. Een 'oude' vondst van *Coprinus kimurae*. Coolia 39: 99-100.
Arnolds, E., Kuyper, Th.W., Noordeloos, M.E. (red.). 1995. Overzicht van de paddestoelen in Nederland. Uitgave Nederlandse Mycologische Vereniging, Wijster.
Cate, R. ten. 1994. Paddestoelen slopen de badkamer. Coolia 37: 159.
Keizer, G. 1995. Nogmaals de muur(beker)zwam. Coolia 38: 43.
Kleijn, H. 1948. Paddenstoelen in en om Amsterdam. Heemkennis Amsterdam VI: 3-37.
Meyden, R. van der (red.). 1996. Heukels Flora van Nederland. Wolters Noordhof.
Nauta, M.M., 1998. In Coolia van toen - *Agaricus vaporarius* na 25 jaar. Coolia 41: 90-93.
Vries, G.A. de, 1971. De fungi van Nederland III. *Hypogaea*. Truffels en schijntruffels. Wetenschappelijke Mededelingen KNNV 88: 1-64.